

בארה של תורה

מאת הרב ראובן גולן מח"ס רינונה של תורה ♦ יו"ל ע"י כולל שערים המצויינים שע"י מוסדות דרכי תורה רחובות

כתובת המערכת:

מודיעין עילית

מסילת יוסף 3/10

טל' 08-9744220

דוא"ל לרשימת תפוצה:

rg5740@gmail.com

גליון מס' 49 מכתב תשע"ד

העלון מוקדש לעילוי נשמת שלמה בן מרים מעודה ז"ל ע"י חתנו ר' יאיר שלומי הי"ו

פרשת וארא

העלון מוקדש לעילוי נשמת רבינו הגדול מרן הגרע"י זצוקללה"ה, ובו חידושים על הפרשה מספריו, ויה"ר שיהיה מליץ יושר בעדנו ובעד כל ישראל

ב. והנה בספר חסידים (סי' תתקל"ו) כתב "אין משנים את השם לכיין אותו כלפי הדיוט, כגון אחד ששלח לנדיב אחד, במקום יהי כבוד ה' לעולם, יהי כבוד אדוני (הנוץ בחיריק) לעולם, שלא יתכן לעשות כן. כעין מה שאמרו בראש השנה (כד, א) לא יעשה אדם אולם תבנית אולם, מנורה כנגד מנורה וכו'. ומרן החיד"א בספרו ברית עולם בהגהותיו על הספר חסידים שם, כתב, ואני בעניי ראיתי במכתב ששלחו לשר אחד: אל מלך יושב על כסא רחמים, ונצטערתי מאד עד היכן הגיעה החנופה, ואיסור גמור הוא, מכל שכן ממה שכתב רבינו, ומלבד שהפכו מלת אל שהיא קודש ועשאהו חול, איך יתארו לבשר ודם ח"ו בתואר מלך הכבוד. ומזה יש להקיש על כמה דברי שטות שכותבים סופרים בורים בימינו ולא יראו אלקים, ויש למחות בידם בחזקת היד.

אולם כתב מרן שאם עושים כן לגדולי התורה אין להקפיד על כך, כי מצינו שהקב"ה חלק כבוד לצדיקים יותר מכבודו ית', וכמו שאמרו בזוהר הקדוש (פרשת האזינו דף קפ"ח ע"א), שהקב"ה חפץ ביקרם וכבודם של צדיקים יותר מכבודו, כמו שמצינו בירבעם בן נבט שהיה מקטר ומזבח לעבודה זרה, והקב"ה האריך לו אפים, ומיד כשהושיט ידו נגד עדו הנביא, יבשה ידו, ותבע הקב"ה בכבודו של צדיק.

ובמסכת מגילה (יח, א) אמרו "אמר רבי אלעזר, מנין שקרא הקב"ה ליעקב אל, שנאמר ויקרא לו אל אלהי ישראל". ובבבא בתרא (עה, ב) "אמר רבי יוחנן, עתידים צדיקים שהיהו נקראים על שמו של הקב"ה, שנאמר כל הנקרא בשמי ולכבודי בראתו יצרתיו אף עשיתיו. אמר רבי אלעזר עתידים צדיקים שאומרים לפניהם קדוש, כדרך שאומרים לפני הקב"ה, שנאמר והיה הנשאר בציון והנותר בירושלים קדוש יאמר לו".

ג. והגאון רבי ישראל יעקב אלגאזי (בתשובה שנדפסה בסוף שו"ת הסבא קדישא חלק ג', סימן ב') נשאל אודות סופר מליץ שכתב באגרות לרבני ישראל תארי כבוד וכינויים הניתנים להשי"ת, כגון מאורן של ישראל, אור צחצחות וכו', וערערו עליו בזה, וכתב שאין עיכוב בדבר, שהרי השוה הקב"ה כבודם של חכמי ישראל לכבודו ולמוראו. ואמרו במדרש אגדה בפרשתנו (תנחומא פרשת וארא אות ח') "מלך הכבוד, שהוא חולק מכבודו לבריותיו, הוא נקרא אלקים, וקרא למשה אלקים, ראה נתתיך אלקים לפרעה. וכן אלקים לא תקלל. ולא עוד אלא

"ויאמר ה' אל משה ראה נתתיך אלהים לפרעה" (ז, א)

בשו"ת יחווה דעת (ח"ג סי' עג') נשאל מרן זצוק"ל בדבר המנהג שכשבא אדם גדול בתורה לביקור במוסד תורני, או למקום מסויים, מקבילים את פניו בשירה וזמרה, בפסוק "שאו שערים ראשיכם" וכו', שהרי פסוק זה נאמר על הקב"ה, והיאך אומרים אותו כלפי בשר ודם?

והשיב, שהנה אמרו בירושלמי (פרק ה' דעירובין הלכה א') "כל המקבל פני רבו כמקבל פני שכינה", שנאמר "והיה כל מבקש ה' יבוא אל אהל מועד". ובמסכת קידושין (לא, ב) אמרו שרב יוסף כשהיה שומע קול צעדי אמו כשהיתה נכנסת לחדרו (רב יוסף מאור עינים היה), היה קם מלוא קומתו, ואומר הריני קם מפני כבוד השכינה שנכנסת, כלומר, הואיל והוקש כיבוד אב ואם לכבוד המקום (כמו שאמרו בבבא מציעא לב, א) המכבדם כאילו מכבד את אביו ואת אמו אומר הקב"ה מעלה אני עליהם כאילו דרתי ביניהם וכיבדוני". וכבר שנינו (בבבא מציעא ל"ג ע"א) כבוד רבו קודם לכבוד אביו, שאביו הביאו לחיי העולם הזה, ורבו שמלמדו תורה מביאו לחיי העולם הבא.

ולכן כשנכנס אדם גדול בתורה למקום מסויים, הרי כאילו השכינה נכנסת עמו, ואף אם לא למד ממנו כלל, הרי דין גדול הדור כדין רבו מובהק (כמבואר בתוספות ברכות לא, ב. ובבא קמא מא, ב), ולכן מותר לומר הפסוקים "שאו שערים ראשיכם", "מי הוא זה מלך הכבוד" וכו'.

ועוד שכל שמפרשים בעצמם באר היטב שכוונתם להקב"ה, הרי ניכר הדבר שכוונתם לשמים, וחולקים כבוד לשכינה הנכנסת עמו, וכמו שאמרו בבראשית רבה (פרשה פ"ו סי' ז') אמר רבי שמעון בר יוחאי, בכל מקום שהצדיקים הולכים, השכינה הולכת עמהם. ובירושלמי (ביכורים פרק ג' הלכה ג') אמרו "וה' בהיכל קדשו, זה רבי יהודה בר' אלעאי בני כנישתא דקסריין". ובזוהר הקדוש פרשת בא (דף ל"ח ע"א) "פני האדון ה', דא רבי שמעון בר יוחאי" [והיעב"ץ הוסיף מילת 'את', וכדרשת חז"ל (בבא קמא מא, ב) את ה' אלהיך תירא, לרבות תלמידי חכמים]. ובזוה"ק (פר' אחרי מות דף ע"ט ע"ב) מסופר, שכאשר היו רואים ר' אבא וחביריו את רשב"י היו אומרים אחרי ה' ילכו.

חוזאטו בן חוולה ויטמן עוז ז"ל
יעחק בן לונה טובול ז"ל
אילן חיים בן שרה אטיאס ז"ל

מרים בת חסיבה גילה ע"ה
זכריה בן משה וחנה כהן ז"ל
סולימאן בן סאלם אברהם ז"ל

לע"נ ר' בנימין בן סלחה ז"ל ♦ סרה בת רחמה ע"ה
ר' שלמה בן טאוס ז"ל ♦ נאווה בת האגיה ע"ה
רחל בת סאלחה ע"ה ♦ צביה בת סרה ע"ה

שהחמיר בכבוד תלמידי חכמים יותר מכבודו, כמו שכתוב ומקללך אאור, אני בעצמי, ואילו בכבודו נאמר ובוזי יקלו, מאליהם".

ואף על פי שלכאורה יש לבעל דין לחלוק, שדוקא הקב"ה עצמו יכול לחלוק כבוד בשמו, אבל שיהיה אדם רשאי לתאר תלמידי חכמים בתארי כבוד של הקב"ה, מי יאמר שמותר, אולם מצינו ב**זוהר הקדוש** (פרשת בא דף ל"ח) את פני האדון ה', מאן פני האדון ה', דא רבי שמעון בר יוחאי וכו', ולא חששו חסידי קמאי תלמידי רבי שמעון בר יוחאי לומר שאין מן הנאות לתת שבו ותארו של הקב"ה לבשר ודם. והוא הדין לדין בכל דור ודור, כי יפתח בדורו כשמואל בדורו (ראש השנה כ"ה ע"ב).

ד. והגאון רבי חיים פלאגי בספרו **כף החיים** (סימן ל"ו אות מ"ד), וכן בשו"ת **נשמת כל חי חלק ב'** (דף צ"ט ע"ג) כתב על הגאון מר זקנו, בעל **חקרי לב**, תואר אבינו מלכנו, ואף על פי שהוא עצמו הקפיד על בנו הרה"ג רבי אברהם פלאגי שתיארו בשעת הזימון בתואר אבינו מלכנו, הואיל והוא תארו של הקב"ה מלכו של עולם, וכמו שכתב בספר **צוואה מחיים** (דף כ"ג ע"א), צריך לומר שסובר שאין לעשות כן אלא לגדולי הדור, והוא ז"ל ברוב ענותנותו לא החזיק עצמו שהוא מגדולי הדור, ולכן הקפיד על בנו בזה.

ה. ומעתה גם בנידון דידן יש מקום להתיר אמירת שאו שערים ראשיכם בקבלת פנים של תלמידי חכמים מגדולי הדור, ששכינה הולכת עמם, והכבוד והתהלה להשי"ת שחפץ בכבודם. ובפרט שמיד מפרשים בשירתם "מי הוא זה מלך הכבוד ה' צבאות הוא מלך הכבוד סלה". הרי פירשו כוונתם באר היטב [ואף אם כופלים בשירה פעמים מספר את הפסוק הראשון, טרם יפרשו כוונתם שהכוונה על השי"ת, בפסוק השני, כבר אמרו על כיוצ"ב (סוכה לט, א) אסוקי מילתא היא ולית לן בה]. ולכן הנח להם לישראל אם אינם נביאים בני נביאים הם, ויש להם על מה שיסמוכו.

"ושרץ היאור צפרדעים ועלו ובאו בביתך וגו', ובתנוריק

ובמשארותיך" (ז, כח)

במסכת פסחים (נג, ב) אמרו "דרש תודוס איש רומי, מה ראו חנניה מישאל ועזריה שמסרו עצמן על קידוש ה' לכבשן האש? נשאו ק"ו מצפרדעים, ומה צפרדעים שלא נצטוו על קידוש ה' נאמר בהם ועלו ובאו בביתך וכו' ובתנוריק ובמשארותיך, אימתי משארות מצויות אצל תנור הוי אומר בשעה שהתנור חם, אנו שמצוים על קידוש ה' על אחת כמה וכמה". ופירש רש"י "מה ראו וכו', שלא דרשו וחי בהם ולא שימות בהם".

והקשה בשו"ת **שבות יעקב** (ח"ב סי' קו) מה הקל וחומר מהצפרדעים, והרי שם נגזר עליהם מאת ה' שיבואו באש, כדכתיב "ובתנוריק ובמשארותיך", משא"כ חנניה מישאל ועזריה

לא נצטוו על כך. וכן הקשו החיד"א **במדבר קדימות'** (מע' ק אות יד), **ובשפת אמת** בפסחים שם.

ותירץ **ביביע אומר** (ח"ו יו"ד סי' יג') שלא נגזרה גזירה על צפרדעים מסויימים שהם יבואו באש, אלא נגזר באופן כללי, ועלו ובאו בביתך ובחדר משכבך ועל מטתך ובבית עבדיך ובעמך ובתנוריק ובמשארותיך. וכל אחת מהצפרדעים תוכל לבחור לה מקום הנראה לעיניה, ותמלט נפשה מהאש, ותדחה מצוה זו על חברותיה. ולמרות זאת קפצו לתוך האש לקדש שמו יתברך, וא"כ קל וחומר אמת ויציב הוא.

וכן תירץ בספר **לוית חן** (פר' וארא), ונסתייע מדברי הרמב"ם **בשמונה פרקים** (פרק ח) שאע"פ שגזירה היתה מהקב"ה כי גר יהיה זרעך וכו', ענש את המצריים ששעבדו בישראל, לפי שלא גזר על איש ידוע, וכל מי שהיה רוצה להמנע מלשעבדם הרשות בידו, וא"כ בבחירתם שעבדו בישראל, ולא ע"פ גזרת הקב"ה [וכן הוא ברמב"ם ספ"ו מה' תשובה, וע' בהשגות הראב"ד שם]. ואף כאן לענין זה שלא גזר הקב"ה אלא על קצתם, וכל אחת היתה יכולה להציל עצמה ולומר שחברותיה יקיימוה בידיה.

ב. ובחידושי **הרי"ף בעין יעקב** (פסחים, שם) כתב שחנניה מישאל ועזריה למדו ק"ו מהצפרדעים שעתידים גם להינצל מהאש, וכמו שדרשו חז"ל שהצפרדעים שנכנסו לתנור לא מתו, שנא' וימותו הצפרדעים מן הבתים מן החצרות ומן השדות, ולא אלה שבתנורים, לפי שמסרו נפשם על קידוש ה'.

וביביע אומר סייע דברי הרי"ף **ממדרש שוחר טוב** (מזמור כח) וז"ל: "ומנין דרשו חמ"ו להשלים עצמן על קדושת ה', מן הצפרדעים שכתוב בהן ובתנוריק ובמשארותיך וכו', ומה פרע להם הקב"ה שכל הצפרדעים מתו ואותן שירדו לתנור לא מתו, מפני שמסרו עצמן לשריפה כדי לקיים גזרת הקדוש ברוך הוא, אמר תודוס איש רומי, מכאן אמרו חמ"ו, מה אם הצפרדעים שאין להן זכות אבות ולא ברית, על ידי שנתנו עצמן ומסרו נפשם על קדושת ה' לא מתו, עאכ"ו שאנו בני אברהם יצחק ויעקב ויש לנו זכות אבות ונצטוינו על קדושת ה'".

ג. ובספר **זהב שבא** הקשה מנין יש דעת לצפרדעים. ותירץ **היביע אומר**, שכל בעל חי חנן אותו הקב"ה בבינה להציל עצמו מהפחיתים וקוצים וברקנים. וכאן צפור-דעה זו היתה עולה אל התנור ורואה בו את האש וזורקת עצמה לתוכו אע"פ שהוא נגד בינתה.

ובזהב שבא תירץ שכוונת חז"ל לשר של הצפרדעים, שעליו נאמר "ותעל הצפרדע" בלשון יחיד, וכעין מה שאמרו ש"מצרים נוסע אחריהם" היינו שרו של מצרים.

האזינו לשיעורי הרב ראובן גולן

ב'קול הלשון' בטל' 03-6171001

לשיחות האחרונות יש להקיש 1-1-2-48-1

בקרו **יצא לאור ב"ה ספר 'רביד הזהב' מאת הרב ראובן גולן שליט"א ראש כולל 'שערים המצויינים'**, ובו סיכום וביאור הלכות ומלאכות שבת מסוגיות הגמ' **טוש"ע ומשנ"ב ועד לדעת אחרוני זמננו** [מועיל במיוחד למגידי שיעורים ולנבחנים במבחני ההסמכה לרבנות הראשית]. **המעוניינים להקדיש ולהנציח לע"נ וכן להצליחה וכיוצ"ב יפנו בטל' 050-4122172**

מיכאל בן יוכבד אביגיל חנוך ז"ל ♦ מסעוד בן יוסף ומרים אברהם ז"ל ♦ נור בת שמש וסאלח מונייצר ע"ה

לונה נינט בת ג'מילה ג'רבי ע"ה
תמר בת חיים יעקב ע"ה
סעי מערבי בן גינה סופר ז"ל

בדירה בת רחל חלפון ע"ה
רחל שלי בת גייה ע"ה
הרב עובדיה בן יעקב יעבץ זצ"ל

הרב ישי בן בן סעדיה שרעבי זצוק"ל
גבריאל בן לאה מורי ז"ל
כלפו בן רגינה חיון ז"ל